

4. Донцов И. А. Инновации в социальной сфере / И. А. Донцов. – М., 2001. – 246 с.
5. Андриюхова В. М. Сучасні підходи щодо вирішення проблеми підготовки вчителів до інноваційної діяльності / В. М. Андриюхова // Управління школою. – 2004. – № 34. – С. 7.

References

1. Danylenko, L. I. 2004. *Upravlinnyia innovatsiynoyu diyal'nistyv v zahal'noosvitnikh navchal'nykh zakladakh [Management of innovation activity in secondary schools]*. Kyiv: Milenium.
2. Pohribna, N. 2009. *Upravlyaty shkoloyu po-novomu [Manage the school in a new way]*. Kyiv: Shkil'nyy svit.
3. Yel'nykova, H. V. 1999. *Naukovi osnovy rozvytku upravlinnyia zahal'noyu seredn'oyu osvitoyu v rehioni [Scientific bases of development of management of general secondary education in the region]*. Kyiv: DAKKO.
4. Dontsov, Y. A. 2001. *Ynnovatsyy v sotsyal'noy sfere [Innovations in the social sphere]*. Moscow.
5. Andryukhova, V. M., 2004. Suchasni pidkhody shchodo vyrishennya problemy pidhotovky vchyteliv do innovatsiynoyi diyal'nosti [Modern approaches to solving the problem of teacher training for innovation]. *School management*, 34, p. 7.

УДК 378:82:[159.923.2:159.955:82-051](045)

ЛІТЕРАТУРНА ОСВІТА: ВИХОВАННЯ ТВОРЧОГО ЧИТАЧА З САМОСТІЙНИМ КРИТИЧНИМ МИСЛЕННЯМ

Розман І. І.

LITERARY EDUCATION: EDUCATING A CREATIVE READER WITH INDEPENDENT CRITICAL THINKING

Rozman Iryna

У статті наголошено на завданнях щодо розвитку творчого читання на уроках зарубіжної літератури. Виокремлено чотири види ознайомлення з опрацюванням текстів художньої літератури. Зауважено на значенні компаративного аналізу для формування вдумливого читача. Закцентована увага на особливостях розвитку читацької компетентності. У зв'язку з чим, формування полікультурних компетенцій включає в себе знання про культурне різноманіття цивілізації, як в просторі, так і в часі.

Ключові слова: зарубіжна література, літературна освіта, критичне мислення, саморозвиток, полікультурна компетентність.

The article deals with the problems of developing creative reading in foreign literature lessons. It is noted that there are four types of familiarization with the development of literary texts. The importance of comparative analysis for the formation of a thoughtful reader is noted. Attention is focused on the peculiarities of the development of reading competence. It is noted that special attention of teachers requires the formation of multicultural competence, which is a set of competencies that form the basis of the system of dominant skills that are developed in the learning process. In this regard, the formation of multicultural competencies includes knowledge about the cultural diversity of civilization, both in space and time. It is noted that the comparative characteristics of the work are extremely important for literary education.

Key words: foreign literature, literary education, critical thinking, self-development, multicultural competence.

У тісно комунікативно-пов'язаному світі кожна людина, особливо представник молодого покоління, потребує широкого спектра навичок і компетенцій, які необхідно

розвивати протягом усього життя. Знання базових цінностей не тільки рідної, а й світової культури – це невід’ємна складова сучасного життя. Набуті теоретико-практичні навички можуть бути використані в процесі професійної діяльності та надати можливість бути готовими до міжкультурної взаємодії з однолітками. Володіння іноземною мовою, вміння орієнтуватись у сучасних інноваційних технологіях, акцентувати увагу на міжкультурній комунікації, – всі складові є важливою характеристикою для формування полікультурної компетентності творчого читача зарубіжної літератури[3].

У контексті проблеми полікультурного виховання школярів займаються вчені Данилов Д. Ю., Песков І. В., Гончаренко Л. А., Агадуллін Р. Р., Васютенкова І. В., Воротняк Л. І., Тройницька Т., Стефаненко Л., Супрунова А., Гаганова, М. Красовицький. У вивченні проблем полікультурного виховання в системі освіти виділяються напрямки дослідження освітнього середовища як полікультурного (Бондаревська Є., Гоманн М., Дмитрієв Г., Давидов Ю., Кремень В., Ларчер Д., Перотті А., Сухомлинська О.) [2].

Компаративність для розвитку вдумливого читача зумовлює формування креативності та вмінню аналізувати і співставляти теми творів, історичні епохи, схожість літературних тем та образів. Одна з основних цілей літературної освіти є виховання творчо-обдарованого читача із самостійним вмінням аналізувати та мислити. Формувати гуманістичний світогляд, загальну культуру, естетичні смаки особистості – можливість занять з літератури. Домінантою у цьому є використання порівняльного методу, який став не тільки загальноновизнаним, а й отримав статус програмового методу [3].

Для результативної роботи особливу увагу викладачів потребує формування полікультурної компетентності, якає сукупністю компетенцій, що складає основу системи навичок, які розвиваються під час навчання. У зв’язку з чим, формування полікультурних компетенцій включає в себе знання про культурне різноманіття цивілізації, як в просторі, так і в часі. Це дозволяє ефективно впроваджувати в професійну діяльність полікультурний освітній аспект; розвивати культуру поведінки і досліджувати види і форми навчання відповідно полікультурному середовищу і формувати культуру саморозвитку [5, с. 20].

На думку І. В. Лосева, полікультурна компетентність – це система взаємопов’язаних і взаємообумовлених знань, умінь, навичок, здібностей, досвіду, особистих якостей, які складають єдине ціле. Даний підхід розглядається як відкритий до змін і розвитку [5].

Відома думка про те, що літературі потрібні не тільки талановиті письменники, а і вдячні читачі. Необхідно зауважити, що існує декілька видів читання літератури. Перший полягає у тому, що, насамперед, відбувається ознайомлення з текстом за допомогою змісту або простим перегортанням сторінок. Таке читання умовно можна назвати «читання-ввід у зміст тексту». В залежності від мети читання, можливий вибірковий, повторний перегляд матеріалу. Такий спосіб більш адаптує читача до «діалогу з написаним». Швидке читання – це здатність швидко сприймати текстову інформацію за допомогою особливих способів читання, а при поглибленому читанні здійснюється загальне спостереження над змістом прочитаного, в результаті чого засвоюється текст, тобто розуміється і запам’ятовується. Спосіб поглибленого читання розвиває розум, пам’ять та кмітливість. Саме вдумливе читання є рушійною силою для формування креативного підходу до прочитаного та багатокультурного розвитку молодого покоління.

Принцип плюралізму, наявність різних думок, володіння знаннями про інші народи, їх культуру, традиції і звичаї, вміння виявляти загальне і специфічне, розуміти їх цінність – початок майстерності полікультурної компетентності. Іншими словами, полікультурна компетентність сприяє пошуку адекватних форм поведінки, що допомагають підтримці атмосфери злагоди та взаємної довіри, високої результативності у спільній діяльності та усуненню расизму, інтолерантності, шовінізму тощо [4, с. 136-146].

Для розвитку читацьких компетентностей в учнів необхідно постійно акцентувати увагу на вміння формулювати чітку позицію і висловлювати особисте ставлення до прочитаного матеріалу. Необхідно оцінювати композиційні складові сюжету. На уроках зарубіжної літератури учні мають можливість навчитися сприймати літературний твір не як

відображення реального життя, а відповідно до законів художнього мислення, як акт реакції обдарованої особистості на умови буття, як окремий випадок його суб'єктивного відображення [5].

Головним завданням при викладанні зарубіжної літератури є розвиток гуманітарної культури учнів, виховання у них творчих життєвих орієнтирів, вміння самостійно спілкуватися з творами мистецтва слова і свідомо сприймати втілені в них естетичні та духовні цінності [5].

Художній твір розглядається як єдине ціле. Починати роботу над твором необхідно із задуму його написання, історичної епохи, біографічних відомостей про автора, літературознавчого аналізу твору, місцем автора твору у світовій літературі та культурно-філософськими ідеями, які закладені автором у його зміст [3].

Надзвичайно велике значення для літературної освіти має порівняльно-компаративна характеристика твору. Для того, щоб зробити коректний аналіз творів, необхідно спочатку їх добре вивчити, з'ясувавши всі особливості структурно-тематичного плану. Існує також метод співставлення оригіналу твору з його перекладом. Зіставляючи оригінал і декілька перекладів, учні (студенти) сприятимуть кращому осмисленню змісту. Такий аналіз розвиває креативно-пізнавальні можливості молоді та допомагає усвідомити стиль письменника, творчу манеру перекладача. У такому випадку підключаються придбана раніше інформація як про іноземну мову, так і про структурно-змістовий компонент літературного твору [1].

Особлива увага звернена на порівняння літературних творів та їх окремих компонентів: тем, мотивів, образів, явищ, фактів.

Творчість ми спостерігаємо там, де людина вміє уявляти, комбінувати, змінювати і створювати щось нове в своїй свідомості. У процесі творчості відбувається мобілізація уяви, пам'яті, асоціативних зв'язків, зсередини формується духовний світ особистості. Творчість довгий час пов'язували лише з особливо обдарованими особистостями. Однак це твердження нині визнано помилковим. Здатністю творити в тій чи іншій мірі володіє кожна людина. Це дозволяє не тільки пристосовуватися до навколишнього світу, реагувати на нього, але і оновлювати його. У творчих можливостях приховані величезні природні ресурси, багатство майбутнього. Творче читання – основа формування високого художнього смаку [4].

Всі ці складові допоможуть розвивати здатність організовувати ефективну культурну взаємодію в багатокультурному освітньому просторі [3; 4.].

Творчо-працюючий вчитель чітко усвідомлює свою місію перед своєю аудиторією. Багаторічні спостереження показують, що читачі відрізняються від «нечитачів» своїм інтелектуальним розвитком. Вони здатні проблемно мислити, добре охоплювати суть прочитаного, вміють швидко знаходити правильне рішення, мають великий обсяг пам'яті і творчу уяву, краще володіють мовою. Все це позначається на перспективному вмінні використовувати набутий матеріал і стати конкурентоспроможним у сучасному світі.

Список використаних джерел

1. The Catholic Encyclopedia [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.newadvent.org/cathen/01315b.htm>. (Дата звернення 10.05.20).
2. Агадуллін Р. Р. Полікультурна освіта: методолого-теоретичний аспект / Р. Р. Агадуллін // Педагогіка і психологія. Вісник АПН України. – 2004. – №3. – С. 18–29.
3. Борисов Р. В. Языковая компетентность как фактор межэтнической толерантности / Р. В. Борисов // Мир образования. – 2009. – № 1. – С. 232–236.
4. Градовський А. В. Компаративний аналіз у системі шкільного курсу літератури: методологія та методика: монографія / А. В. Градовський. – Черкаси: Брама, 2003. – 292 с.
5. Куцевол О. М. Методика уроку компаративного аналізу / О. М. Куцевол // Всесвітня література в середніх навчальних закладах України. – 2004. – №10. – С. 2–4.
6. Лосев І. В. Історія і теорія світової культури: Європейський контекст / І. В. Лосев. – К.: Либідь, 1995. – 250 с.

References

1. The Catholic Encyclopedia. Available at: <http://www.newadvent.org/cathen/01315b.htm>.
2. Ahadullin, R. R., 2004. Polikul'turna osvita: metodoloho-teoretychnyy aspekt [Multicultural education: methodological and theoretical aspect]. *Pedagogy and psychology. Bulletin of the Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine*, 3, pp. 18–29.
3. Borysov, R. V., 2009. Yazykovaya kompetentnost' kak faktor mezhetnycheskoy tolerantnosti [Language competence as a factor of interethnic tolerance]. *World of education*, 1, pp. 232–236.
4. Hradovs'kyu, A. V. 2003. *Komparatyvnyy analiz u systemi shkil'noho kursu literatury: metodolohiya ta metodyka [Comparative analysis in the system of school literature course: methodology and techniques]*. Cherkasy: Brama.
5. Kutsevol, O. M., 2004. Metodyka uroku komparatyvnoho analizu [Methods of comparative analysis lesson]. *World literature in secondary schools of Ukraine*, 10, pp. 2–4.
6. Losyev, I. V. 1995. *Istoriya i teoriya svitovoyi kul'tury: Yevropeys'kyu kontekst [History and theory of world culture: European context]*. Kyiv: Lybid.

УДК [82-1-047.44]:373:821(100)(045)

ANALYSIS OF THE WORK AS THE BASIS OF LITERARY EDUCATION OF STUDENTS

Rushanski Julia, Rozman Iryna

АНАЛІЗ ТВОРУ ЯК ОСНОВА ЛІТЕРАТУРНОЇ ОСВІТИ УЧНІВ

Рушанські Ю., Розман І. І.

У статті розглядаються важливі аспекти роботи над аналізом художнього тексту. Наголошено, що вміння аналізувати твір є однією з базових навичок, які учні отримують та розвивають під час вивчення шкільної програми з предмету «Зарубіжна література». Зауважено, що цей процес варто починати поступово, вводячи учнів у стан справ, по черзі пояснюючи кожен з існуючих нюансів. Тільки за таких умов в учнів не зникне бажання розвиватися в цьому аспекті й надалі. занадто інтенсивне залучення школярів до нової для них роботи дуже легко знеохочує. Зазначено, що необхідно звертати увагу на типові помилки та проблеми шкільного аналізу твору. Більшість науковців та методистів схилиються до думки, що художній аналіз твору повинен відповідати таким основним критеріям: виховувати морально-етичні норми та правил, розвивати критичне та творче мислення, вказувати на необхідність розуміння авторського задуму, формувати власний підхід до оцінювання вчинків літературних героїв.

Ключові слова: зарубіжна література, освіта, аналіз, системне навчання, розвиток мислення.

The article discusses important aspects of working on the analysis of a work of art. It is noted that the ability to analyze an essay is one of the main skills that students receive and develop when studying the school curriculum in the discipline "Foreign Literature". It is noted that this process should begin gradually, introducing students to the state of affairs, explaining each of the existing nuances in turn. Only under such conditions will students not lose the desire to develop in this aspect in the future. It is indicated that it is necessary to pay attention to typical errors and problems of analyzing school work. Most scientists and methodologists are inclined to believe that the artistic analysis of a work should meet the following basic criteria: to educate moral and ethical norms and rules, to develop critical and creative thinking, to indicate the need to understand the author's idea, to form one's own approach to evaluating the actions of literary characters.

Key words: foreign literature, education, analysis, system learning, thinking development.

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>